THE LEGENDS JOURNAL OF EUROPEAN HISTORY STUDIES(LJEHS)

Issue / Sayı: I Year / Yıl: 2020

Article Type / Makale Türü: Araştırma Makalesi/ Research Article

Submitted / Geliş Tarihi: 15/07/2020

Accepted / Kabul tarihi: 19/09/2020

Reference / Atıf Bilgisi: Sevim, Onur; “Bizans İmparatoru I.Manuel Komnenos Döneminde Bizans-Venedik İlişkileri(1143-1180)”, *The Legends Journal of European History Studies*, S. I, 2020, ss.126-140

Bizans İmparatoru I. Manuel Komnenos Döneminde Bizans-Venedik İlişkileri (1143-1180)

Onur Sevim*

Öz

Bizans İmparatoru I. Manuel Komnenos (1143-1180) döneminde Bizans-Venedik ilişkileri bir daha geri dönüşü olmayacak bir sürece girdi. Venediklilerin Bizans topraklarında giderek artan sayıları ve ticarî etkinliklerinin artmasıyla birlikte imparatorluğa karşı saygısızca tavırlarda bulunmaları ikili ilişkilere kötü bir şekilde tesir etti. Bunun yanı sıra Venediklilerin çıkarları gereği Adriyatik ve Dalmaçya kıyılarındaki imparatorluğun aleyhinde yürüttükleri politika iki devleti engellenemez bir çatışmaya sürükledi. 1170’de Venediklilerin İstanbul’daki Ceneviz mallarını yağmalamasıyla İmparator I. Manuel’in tacirlere olan tahammülü kalmadı. İmparatorun 1171’de önceden tasarladığı plânını yürürlüğe koymasıyla Bizans topraklarında ikamet eden Venediklilerin hepsi hapisane ve manastırlara kapatılarak tüm malları haczedildi. Bu araştırmada Bizans-Venedik ilişkilerinde dönüm noktası olan bu hadise kaynakların verdiği bilgiler ışığında ele alınıp değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Bizans İmparatorluğu, Venedik Cumhuriyeti, I. Manuel Komnenos, Doge II. Vitale Michiel, Enrico Dandolo.

Byzantine-Venetian Relations During the Reign of Byzantine Emperor Manuel I Comnenus (1143-1180)

Abstract

In the period of Byzantine Emperor Manuel I Comnenus (1143-1180), Byzantine-Venetian relations entered a period that would not be reversible. The increasing number of Venetians in the Byzantine territory and their disrespectful attitude towards the empire with their increased commercial activity, had a bad effect on bilateral relations. In addition, due to the interests of the Venetians, the policy they carried out against the empire on the Adriatic and Dalmatian coasts dragged the two states into an inevitable conflict. With the Venetians looting Genoese goods in Istanbul in 1170, Emperor Manuel I did not tolerate the merchants. With the emperor's plan, which was designed in 1171, all Venetians living in Byzantine lands were closed to prisons and monasteries and all their goods were seized. In this research, this event, which is a turning point in Byzantine-Venice relations, will be handled and evaluated in the light of the information provided by the sources.

Keywords: Byzantine Empire, Republic of Venice, Manuel I Comnenus, Doge Vitale II Michiel, Enrico Dandolo.

* Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı, e-mail: onur.sevim@yahoo.com, ORCID No: 0000-0003-0745-2723.

Giriş

Bizans İmparatorluğu'nun eyaleti konumunda İtalya'nın kuzeybatısında Adriyatik kıyısında bulunan Venetia ve Istria'nın, geçmişi Roma İmparatorluğu'na kadar uzanmaktadır. Roma İmparatorluğu devrinde bu eyalet kuzeyde Alp Dağları ve güneyde ise Po Nehri tarafından çevrelenirken bölgenin başlıca kentleri Padova, Aquileia ve Opitergium'dan ibaretti. Bununla birlikte kıyı şeridinde paralel olarak uzanan irili ufaklı bataklık adalar ve lagünler de bulunmaktaydı. Venediklilerin köklerine indiğimizde bataklık adalar ve lagünler üzerine kurulan bu şehrin sakinleri kuşkusuz anakarada barbar kavimler tarafından istilâya maruz kalmış insanlardı.¹ Venetia eyaletinde ikamet eden insanların kökeni hususunda Lâtin ve Grek kökenli oldukları ileri sürülmüş, bilhassa XV. ve XVI. yüzyılda Avrupalı aydınların eski Grek ve Roma kültürüne olan takdîrkar tutumları bu görüşün ortaya çıkmasında müessir olarak Venedikliler bu zengin medeniyetlerle bağdaştırılmışlardır.² Tüm bunların dışında Homeros'un kendisinin de belirttiği üzere Truva'nın kaybedilmesine müteâkip batıya göç eden Anadoluların Venetia eyaletine göç ettiği ve Venediklilerin köklerinin buradan geldiği savıdır.³ Ancak ileri sürülen bu fikirlerin aksine Venediklilerin İlyria kökenli olduğu daha olası gözükmemektedir.⁴

Venedik şehrinin kurulması V. yüzyılın başlarında gerçekleşmiştir. I. Alarik (395-410) liderliğindeki Gotlar 402 yılında Aquileia, Istria ve Venetia gibi büyük kentleri istilâ ederken bu yağma ve talan hareketinden korunmak amacıyla Venedikliler çözümü kıyı şeridindeki lagünlere sığınmakta buldular. Zira düşmanlarının kendilerini takip etmekten ziyade anakara üzerinde ilerleyecekleri kanısındaydılar.⁵ Çeşitli rivayetlere göre, 410'da I. Alarik önderliğindeki Roma yağmasından 11 yıl sonra 25 Mart 421'de Rivo Alto'ya (Rivalto Adaları) yapılan bu ilk yerleşim girişimleri Venedik şehrinin resmî kuruluş tarihi olarak kabul edilmektedir.⁶ Fakat ilerleyen dönemlerde Venedik müverrihleri tarafından dile getirilen şehrin kuruluş tarihi esasında bir mittin öteye gitmemektedir. Zira istilâyı takip eden süreçte adadaki yerleşim kalıcı olmaktan ziyade Venediklilerin anakaraya geri dönmesiyle sonuçlanmıştır. Dolayısıyla lagünlerdeki şehrin kuruluşu tam olarak ancak VI. yüzyılın sonundaki Lombard kuşatmasından sonra vuku bulmuştur.⁷

Aquileia ve anakaradaki yerleşimlerine geri dönen Venediklilerin lagünlerle olan ayrılıkları çok uzun sürmedi. Nitekim 452'de Atillâ (434-453) liderliğindeki Hunların bölgeyi işgâli ile Venedikliler çareyi yeniden lagünlere sığınarak buldular. Hunların akıbeti de tıpkı I. Alarik komutasındaki Gotlarla aynı oldu ve İtalya'dan çekilmek zorunda kaldılar. Ancak 476 yılında Odoaker (476-493) liderliğindeki Gotlar, Batı Roma İmparator'u Romulus Augustus'u (475-476) Ravenna'daki tahtından indirerek İtalya'da kendi egemenliklerini kurdular. Bunun sonucunda Batı Roma İmparatorluğu tarihin tozlu sayfalarındaki yerini alırken İtalya Germen hâkimiyetine girdi.⁸ Yaklaşık bir yüzyıl sonra Büyük İustinianos (527-565) devrinde İtalya,

¹ John Julius Norwich, *A History of Venice*, Penguin Group, New York 1989, s. 4.

² Joanne M. Ferraro, *Venice History of the Floating City*, Cambridge University Press, New York 2012, s. 3.

³ Joanne M. Ferraro, *Venice History of the Floating City*, s. 1.

⁴ John Julius Norwich, *A History of Venice*, s. 4; Donald M. Nicol, *Bizans ve Venedik Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, Çev. Gül Çağalı Güven, Sabancı Üniversitesi Yayınevi, İstanbul 2000, s. 1.

⁵ Donald M. Nicol, *Bizans ve Venedik Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 1; Thomas F. Madden, *Venice A New History*, Penguin Group, New York 2012, s. 18.

⁶ Donald M. Nicol, *Bizans ve Venedik Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 2; Madden, *Venice A New History*, s. 19.

⁷ John Julius Norwich, *A History of Venice*, s. 11; Donald M. Nicol, *Bizans ve Venedik Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 2.

⁸ Georg Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, Çev. Fikret İşıltan, TTK, Ankara 2011, s. 58; John Julius Norwich, *Bizans Erken Dönem (MS 323-802)*, Çev. Hamide Koyukan, Kabcacı Yayıncılık, İstanbul 2013, s. 146.

İspanya ve Kartaca gibi eski Roma toprakları yeniden Bizans hâkimiyeti altına alındı ve böylelikle Bizans-Venedik ilişkileri resmen başlamış oldu.⁹ Nitekim tahta çıktığı 527 yılından itibaren *imperium romanum* görüşünü benimseyen İmparator Büyük İustinianos bu doğrultuda Kuzey Afrika'da Vandalları, İspanya'da Vizigotları ve İtalya'da Ostrogotları yenilgiye uğratarak bu topraklar üzerinde yeniden Roma (Bizans) hâkimiyetini sağladı.¹⁰ Sonuç olarak Venetia ve Istria eyaletleri doğrudan imparatorluğun bir parçası hâline gelirken Venedik ile Bizans'ın yüzyıllar boyu sürecek münasebetleri başladı.

XII. Yüzyıla Kadar Bizans-Venedik İlişkileri

Venedik'in Bizans topraklarına dâhil olması sonrasında iki taraf arasındaki ilişkilerin tesisi için sağlam bir temel atılmıştı. İmparatorluğun Adriyatik kıyısındaki bu sadık hizmetkârları Bizans'ın Adriyatik ve İtalya'da giriştikleri mücadelelerde daima İstanbul'u desteklemiş ve donanmalarıyla imparatorluğun çıkarlarına hizmet etmişlerdi. Venedik görünürde imparatorluğa bağlı olsa da Bizans'ın burada hiçbir zaman tam anlamıyla hâkimiyet kurduğundan söz etmek mümkün görünmemektedir. Zira gerek İstanbul'a olan uzaklıkları gerekse imparatorluğun diğer bölgelerde giriştiği savaşlar buna mâni olmaktaydı ki, Bizans'ın da Venedik'i doğrudan imparatorluğa bağlama gibi bir amacı da bulunmamaktaydı. Bizans-Venedik ilişkileri ilk kez İmparator III. Leon (717-741) döneminde bir takım gerilimlere sahne oldu. İmparatorun ikonoklazma hareketi¹¹ tüm Batı dünyasında olduğu gibi Venedik'te de şiddetle reddedildi ve bu dönemdeki gerilim 727'de Venediklilerin doge unvanlı ilk yöneticilerini seçmesiyle neticelendi. 751'de İtalya'daki Ravenna Eksarhlığı'nın¹² Lombardlar tarafından yıkılmasıyla Bizans'ın Venedik üzerinde doğrudan bir bağlantısı kalmadı. Fakat bu gelişmeler Venedik'in Bizans ile olan ilişkilerini pek fazla etkilemedi ve lagünler İmparator'a karşı güçlü sadakat bağlarını sürdürdüler. İkili ilişkiler genellikle Venedik'in Batı dünyasında ortaya çıkan güçlü liderler döneminde aldığı pozisyona göre şekilleniyordu. Örneğin; Frank Kralı Charlemagne'ın (Büyük Karl [742-814]) İtalya'da giderek etkili olması Bizans'ın Venedik üzerinde bir hâkimiyet mücadelesine girişmesine sebep oldu. Ancak her hâlükârda Venedik, Bizans ile olan bağlarını kopartmamakla birlikte imparatora olan sadakatlerinden ödün vermiyorlardı.

XI. yüzyılın başlarına kadar Bizans-Venedik ilişkileri iki tarafın da çıkarları gereği karşılıklı güven ve müttefiklik çizgisinde ilerliyordu. Fakat İmparator I. Aleksios Komnenos'un (1081-1118) tahta çıkmasıyla birlikte iki taraf arasında münasebetler bağlamında birtakım yeni değişiklikler meydana gelmeye başladı. İmparator I. Aleksios tahta çıktığı andan itibaren imparatorluğun batısında ortaya çıkan bir Norman istilâsıyla karşı karşıya gelmişti. İmparatorluk Makedon Hânedanı devrinin ihtişamı ve kudretinden çok uzaktı; ayrıca bu tehlikeye ek olarak doğuda da Selçuklu Türkleri imparatorluğu tehdit etmekteydi. Normanların doğrudan İstanbul'u tehdit eden bu hareketine karşılık çaresiz kalan

⁹ Donald M. Nicol, *Bizans ve Venedik Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 2; Thomas F. Madden, *Venice A New History*, s. 25.

¹⁰ Alexander A. Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, Çev. Tevabil Alkaç, Alfa Yayınları, İstanbul 2015, s. 166-67; Timothy E. Gregory, *Bizans Tarihi*, Çev. Esra Ermert, YKY, İstanbul 2018, s. 155; Charles Diehl, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, Çev. Selim Sezer, İnkılâp Yayınları, İstanbul 2018, s. 40-42.

¹¹ İmparatorlukta 726-843 yılları arasında görülen Tasvir Kırıcılık veya İkonoklazma (İkonaların Kırılması) hareketi, dini resimlerin kutsallığına ve onlara ibadete karşı çıkan bir harekettir. Hz. İsa'nın, Meryem'in ve tüm diğer Hristiyan Aziz ve Azizelerin tüm suretleri, tasvir ve kabartmaları bu hareket sırasında parçalanmıştır. Bkz.: Anthony Cutler, "Iconoclasm", *The Oxford Dictionary of Byzantium*, II, Oxford University Press, New York & Oxford 1991, s. 975-977; Jung Hye Lee, *Bizans Siyasi ve Sosyal Tarihinde Tasvir Kırıcılık (İkonoklazma) Hareketinin Başlangıç Dönemi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2004.

¹² Bizans İmparatorluğu'nun İtalya'da kurmuş olduğu askerî ve sivil yönetim biçimi. Bkz.: Alexander Kazhdan, "Exarchate", *The Oxford Dictionary of Byzantium*, II, Oxford University Press, New York & Oxford 1991, s. 767.

İmparator I. Aleksios Komnenos, geçmiş yüzyıllarda Arapların denizlerdeki faaliyetlerine karşı olduğu gibi Normanlara karşı da Venedik desteğine başvurdu. İmparator 1082 yılında çıkarmış olduğu bir fermanla Venedikli tacirlere imparatorluğun dört bir yanında vergiden muaf bir şekilde ticaret izni verirken İstanbul'da da Venediklilere ait bir semt ve pazar yeri bulundurma hakkı verdi. Aslına bakılırsa İmparator'un vermiş olduğu bu imtiyazlar ekseriyetle gereksizdi; zira Adriyatik Denizi'ndeki çıkarları gereği Normanların Balkanlarda hâkimiyet kurmaları çıkarlarına ters düşüyordu ve nitekim Venedik bu cömert teklifler olmadan da Bizans'a destek verecekti. Ancak İmparator tahta yeni çıkmış olmanın da verdiği tecrübesizlikle Venediklilere bu imtiyazları verdi ve haleflerine uzun yıllar uğraşmak zorunda kalacakları bir sorunu miras olarak bıraktı.¹³ Başlangıçta verilen bu imtiyazlar imparatorluğun iktisadî hayatına pek etki etmese de daha sonraları Venediklilerin giderek artan sayıları ve kolonileşme hareketleri Bizans'ın mâliyesine ağır bir darbe indirirken, I. Aleksios'un halefleri bu sorunu çözmek için Venediklilerle çatışmak zorunda kalacaklardı.

İmparator I. Aleksios Komnenos'un 1118 yılındaki ölümünü müteakiben yerine büyük oğlu II. Ioannes Komnenos (1118-1143) geçti. Bizans-Venedik ilişkileri II. Ioannes döneminde ilk çatışma sinyallerini verecek ve 1204 krizi öncesi iki taraf arasında ciddi fikir ayrılıkları baş gösterecekti. Nitekim Bizans ve Venedik arasındaki gerginlikler yeni Venedik doge'u Domenico Michiel'in 1119 yılında İstanbul'a elçilerini göndermesiyle başladı. Venedik elçileri İmparator II. Ioannes'e Dogelarının kendisine saygılarını iletmek ve selefi I. Aleksios'un lagünlere vermiş olduğu ticarî imtiyazların onaylanarak yenilenmesi amacıyla İmparator'un huzuruna çıktılar. Ancak II. Ioannes'in Venediklilere karşı pek de samimi bir tutumu yoktu. Zira Dalmaçya kıyılarındaki Macar işgâli hususunda İmparator ile Venedikliler arasında görüş ayrılıkları mevcuttu. Bununla birlikte babası döneminde elde ettikleri ayrıcalıklara dayanarak İstanbul'da bir nevî koloni kuran Venediklilerin kendilerini Bizanslılardan ve onların yasalarından üstün gören tutumları İmparator tarafından kabul edilemez nitelikteydi. Öte yandan Venediklilerin rahatsız edici davranışları bununla da sınırlı değildi, öyle ki Venedikliler İstanbul'daki bir kiliseden mukaddes yadigârları çalacak kadar ileri gitmişlerdi. Tüm bu vuku bulan hadiseler karşısında İmparator II. Ioannes babasının çıkarmış olduğu fermanı yenilemeyi reddetti.¹⁴

İmparator'un anlaşmanın yenilenmesi hususundaki isteklerini reddetmesinin ardından Venedikliler, başlangıçta ne yapacakları konusunda kararsız kaldılar. Bununla birlikte yüzyıllardan beri imparatorluğun girişmiş olduğu mücadelelerde yaptıkları hizmetlerin karşılığını bu şekilde almak Venedikliler açısından büyük bir hayal kırıklığıydı. Nitekim intikam hevesiyle yanıp tutuşan lagünlerin istediği fırsat 1122'de düzenledikleri Haçlı Seferi'yle¹⁵ ayaklarına geldi. Kudüs Kralı II. Baudouin (1118-1131) tarafından yapılan yardım çağrısı üzerine harekete geçen Venedik Doge'u Ağustos 1122'de beraberindeki 15.000 kişiden oluşan 100'den fazla savaş ve yük gemisiyle birlikte yola çıktı. Filistin'e gitmek için hiç de aceleye etmeyen Venedik donanması rotasını öncelikle bir Bizans adası olan Korfu'ya yöneltti. Kış boyunca adayı kuşatma altına alan Venedikliler 1123 yılında

¹³ İmparator I. Aleksios Komnenos döneminde Bizans-Venedik ilişkileri için bkz.: Onur Sevim, *Bizans İmparatoru I. Aleksios Döneminde Bizans-Batı İlişkileri (1181-1118)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019, s. 25-58.

¹⁴ Michael Angold, *The Byzantine Empire, 1205-1204*, Longman Limited, London 1984, s. 150-159; John Julius Norwich, *A History of Venice*, s. 87-95; Warren Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, Stanford University Press, California 1997, s. 629-638; Donald M. Nicol, *Bizans ve Venedik Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 74; Georg Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 349; Timothy E. Gregory, *Bizans Tarihi*, s. 301-304; John Julius Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş Dönemi (MS 1082-1453)*, Çev. Selen Hırçın Riegel, Kabcacı Yayıncılık, İstanbul 2013, s. 85-86.

¹⁵ Haçlı Seferleri sırasında Venediklilerin yürütmüş olduğu faaliyetler hakkında bkz.: Murat Öztürk, *Fâtımîler'in Deniz Gücü ve Akdeniz Hâkimiyeti*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2012, s. 132-161.

Kudüs'ten gelen acil yardım talebi üzere muhasarayı kaldırarak Akkâ'ya doğru yelken açtılar. 1124'te Levant kıyılarındaki misyonunu tamamlayan Venedik filosu dönüş için hazırды. Ancak Venedikliler seferin başında yarım bıraktıkları işi tamamlama fırsatı bularak Rodos'a hareket ettiler. 1124 yılı Ekim'inde ada sakinlerinin kendilerine ihtiyaçları olan erzakları vermekte imtina gösterip düşmanca bir tavır takınmaları sebebiyle Venedikliler şehre hücum ederek birkaç gün içerisinde adayı yağmaladılar. Bununla da yetinmeyen Venedik donanması rotasını Sakız Adası'na çevirdi ve şehrin merkezini ele geçirerek 1124-1125 kışını burada geçirdiler. Doge komutasındaki Venedik filosu Sakız Adası'nın etrafını dolaştıktan sonra Sisam, Midilli, Kos, Samos ve Andros adalarına uğrayarak buralarda da yağma ve talan faaliyetinde bulundu. İmparator II. Ioannes'e anlaşma isteğini geri çevirdiği için bir ders niteliğindeki bu Venedik yağmaları en son dönüş yolunda Mora Yarımadası'ndaki Modon şehrinde nihayete erdi.¹⁶ Düzenlenen bu Haçlı Seferi, Venedik için bir hayli kârlı geçmişti; zira hem Kudüs Krallığı'ndan koparılan imtiyazlar hem Bizans adalarına yapılan çıkarmalar ve bir de Dalmaçya kıyısındaki Macar karargâhlarına yapılan saldırılar Doge Domenico Michiel (1117-1130) açısından oldukça memnuniyet vericiydi. Bizans tarafında ise işler yolunda gitmiyordu. İmparator II. Ioannes, Akdeniz'in en büyük donanma gücüne sahip Venediklilerle uzun süre çatışma hâlinde kalamayacağını farkında olsa da anlaşma görüşmeleri için adım atmıyordu. Fakat bu durum Venediklilerin 1126 yılında Kefalonya Adası'na bir akıncı grubu göndermesiyle değişikliğe uğradı. Bu yağma sonucunda Epiros'ta Photiki Piskoposu olan Aziz Donatos'un mezarını bulan Venedikliler daha önce yaptıkları gibi mukaddes kabri Venedik'e götürdüler. İmparator, Ağustos 1126'da Doge Domenico Michiel'e el altından haber göndererek iki taraf arasındaki sorunları çözmek maksadıyla görüşmelere açık olduğunu bildirdi. Nitekim aldığı bu haber karşısında sevince boğulan Doge, vakit kaybetmeksizin elçilerini İstanbul'a göndererek İmparator I. Aleksios tarafından verilmiş olan imtiyazların yenilenmesi hususunda II. Ioannes'in kapısını çaldı. İmparator, babasının vermiş olduğu imtiyazları onaylayan bir ferman çıkararak karşılığında Venediklilerden eskiden olduğu gibi imparatorluğun yanında olmalarını ve ülkesine hizmetlerini bekliyordu.¹⁷ Tüm bunlara ek olarak Venediklilere Girit ve Kıbrıs'ta da serbest ticaret imtiyazı verilse de bu madde II. Ioannes'in fermanında belirtilmemiştir. Bu anlaşmanın ardından Bizans-Venedik ilişkileri yeniden süt liman bir havaya girse de Bizans-Venedik ilişkileri artık eskisi gibi olmayacaktı. Nitekim Venediklilerin giderek Bizans ticaretinde nüfuz sahibi olması ikili ilişkileri kötü etkilerken İtalya'nın güneyinde ve Balkanlarda çatışan çıkarlar, V. yüzyıldan beri süren iyi münasebetlere darbe vurarak İmparator I. Manuel Komnenos döneminde yol ayrımıyla sonuçlanacaktır.

İmparator I. Manuel Komnenos Döneminde Bizans-Venedik İlişkileri

Babası II. Ioannes Komnenos'un 1143 yılında bir av kazası sonucu ölmesinin ardından tahta çıkan I. Manuel Komnenos (1143-1180), hükümrانlığının ilk yıllarında imparatorluğun doğusunda ve batısında bir takım zorluklarla yüzleşmek zorunda kaldı. Tahta çıkmasının akabinde 1144 yılında Urfa'nın (Edessa) İmâdüddin Zengi (1127-1146) tarafından fethi

¹⁶ John Julius Norwich, *A History of Venice*, s. 87-88; Donald M. Nicol, *Bizans ve Venedik Diplomatiği ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 75-76; W. Heyd, *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, Çev. Enver Ziya Karal, TTK, Ankara 2000, s. 212-213; John Julius Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş Dönemi (MS 1082-1453)*, s. 85-86.

¹⁷ Donald M. Nicol, *Bizans ve Venedik Diplomatiği ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 76-77; W. Heyd, *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, s. 213; John Julius Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş Dönemi (MS 1082-1453)*, s. 85-86. İmparator II. Ioannes'in Venediklilere bahsetmiş olduğu imtiyaz beratı halefi I. Manuel'in bir beratının arasına sıkıştırılmıştır. Bu berat için bkz.: G. L. F. Tafel- G. M. Thomas, *Urkunden zur älteren Handels-und Staatsgeschichte der Republik Venedig mit besonderen Beziehungen auf Byzanz und die Levante*, Wien 1856, I, XLIV, s. 96-98.

haberi üzerine endişeye kapılan Batı dünyası, İkinci Haçlı Seferi'ni¹⁸ tertip ederken bu sefere başta Fransa Kralı VII. Louis (1137-1180) olmak üzere İmparator'un akrabası olan Alman İmparatoru III. Konrad (1138-1152) da katıldı. Kuşkusuz bu Haçlı Seferi'nin doğuya olan yolculuğu Bizans toprakları üzerinden geçecekti ve İmparator bu Haçlı kafilesini tıpkı büyükbabası I. Aleksios Komnenos gibi misafirperverlik göstererek karşıladı. Ancak III. Konrad'ın Haçlı Seferi'yle meşgul olmasını fırsat bilen Normanlar, 1147 yılının yaz aylarında Otranto'dan bir filo göndererek Korfu Adası'nı zapt ettiler. Bununla da yetinmeyen Norman donanması daha sonra rotasını Korint Körfezi'ne çevirip Tebai ve Korint'i ele geçirerek yağmaladı.¹⁹ Normanların Korfu'yu ele geçirmesi tıpkı Robert Guiscard (1059-1085) döneminde olduğu gibi buranın Balkan Yarımadası'nın işgâlinde bir üs olarak kullanılma niyetinin göstergesiydi. Nitekim Normanların bu niyeti geçmişte olduğu gibi Adriyatik Denizi'ndeki hâkimiyetine gölge düşürmek istemeyen Venediklilerin Bizans'ı destekleyeceği anlamına geliyordu.

I. Manuel Komnenos'un tahta çıktığı 1143'ten itibaren büyükbabası I. Aleksios Komnenos'un Venediklilere vermiş olduğu imtiyazların yenilenmesi hususunda herhangi bir adım atmamış olması ikili ilişkiler arasındaki belirsizliği korumaktaydı. Ancak Normanların Korfu'yu ele geçirerek Bizans'ı doğrudan tehdit etme girişimleri İmparator'u doğrudan Venedik ile anlaşma yoluna itti; zira Normanlara karşı imparatorluğun çıkarlarını koruma hususunda Venedik'in yardımı azımsanmayacak kadar mühimdi. 1147 yılının Ekim ayında Venediklileri yardıma çağıran İmparator I. Manuel, daha önceden babası ve büyükbabası tarafından verilmiş imtiyazların onaylanmış ve yenilenmiş hâlini içeren bir ferman çıkardı. Ferman genel itibarıyla II. Ioannes Komnenos'un 1126 yılında verdiği fermanla aynı olmakla birlikte 1082 yılında yapılan anlaşmaya ek olarak Venedikliler Girit ve Kıbrıs adalarında da vergiden muaf olarak ticaret serbestisi hakkını elde etmişlerdi.²⁰

İmtiyazların onaylanmasının ardından Venedik Doge'u Korfu seferi için büyük bir filo hazırlayarak bu donanmayı 1148 yılının baharında hazır hâle getirdi. Venediklilerin süratle sefere hazırlanmalarından büyük bir hoşnutluk duyan İmparator, bunu Mart 1148 tarihli ikinci bir fermanla gösterdi. İmparator bu fermanla İstanbul'daki Venedik semtinde bir genişletme sözü verirken aynı zamanda Venediklilere bir dizi yeni emlak ve dördüncü bir iskele de veriyordu. Venediklilere verilen semtin sınırları kuzeyde Vigla Kapısı'ndan öteki tarafta Yahudi Kapısı'na hatta Aziz Markos Kapısı'na dek genişlemişti.²¹ Ancak İmparator, bu imtiyazların karşılığında Eylül ayının sonuna kadar Venedik donanmasının kendi emrine verilmesini istiyordu. İmparator, plânladığı sefer çerçevesinde gerekli önlemleri almış ve Venedik'i yanına çekmeyi başarmıştı. Her ne kadar İmparator seferin istediği doğrultuda gideceğini düşünse de yazgısının önüne geçemedi. I. Manuel ordusunu Korfu istikametinde komuta ettiği sırada Kıpçakların Tuna Nehri'ni aşarak Balkan topraklarını istila etmesi ve

¹⁸ İkinci Haçlı Seferi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Ebru Altan, *İkinci Haçlı Seferi (1147-1148)*, TTK, Ankara 2003.

¹⁹ Ioannes Kinnamos, *Ioannes Kinnamos'un Historia'sı (1118-1176)*, Çev. Işın Demirkent, TTK, Ankara 2001, s. 72-73; Niketas Khoniates, *O City of Byzantium, Annals of Niketas Choniates*, Trans. Harry J. Magoulias, Wayne State University Press, Detroit 1984, s. 43-52; Paul Magdalino, *The Empire of Manuel I Komnenos, 1143-1180*, Cambridge University Press, Cambridge 1993, s. 53-55; Donald M. Nicol, *Bizans ve Venedik Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 80-81; W. Heyd, *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, s. 215-217; Georg Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 354.

²⁰ Thomas&Tafel, *Urkunden zur älteren Handels-und Staatsgeschichte der Republik Venedig mit besonderen Beziehungen auf Byzanz und die Levante*, I, XLIX-L-LII, s. 107-125; John Julius Norwich, *A History of Venice*, s. 96-97; Donald M. Nicol, *Bizans ve Venedik Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 81-82; W. Heyd, *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, s. 217-219.

²¹ Donald M. Nicol, *Bizans ve Venedik Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 85; W. Heyd, *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, s. 217-219; Horatio F. Brown, "The Venetians and the Venetian Quarter in Constantinople to the Close of the Twelfth Century", *The Journal of Hellenic Studies*, Vol. 40, 1920, s. 68-88.

Alman Kralı III. Konrad'ın başarısızlıkla sonuçlanan Haçlı Seferi sonucu Selanik'e dönmesi üzerine İmparator, Normanlarla olan hesaplaşmasını tehir etmek zorunda kaldı. Alman Kralı III. Konrad'ın Selanik'e gelmesini fırsat bilen İmparator, Normanlara karşı bir ittifak girişiminde bulunarak bunu bir evlilik sözleşmesiyle pekiştirdi. I. Manuel, Alman Kralı ile ertesi yıl için Sicilya'ya karşı bir sefer plânı hazırladı. Bu esnada Korfu'da işler pek İmparator'un istediği gibi ilerlemiyordu. Adaya giden Bizans amirali Normanlar tarafından öldürülürken kara kumandanı bu sebeple amiral olarak da seferi yürütmek durumunda kaldı. Bununla birlikte Doge Pietro Polani'nin (1130-1147) ölümü ise Venedik donanmasının bölgeye gelmesini geciktirmişti. Buna mukabil seferin komutasını ele almak üzere Korfu'ya gelen İmparator I. Manuel, Venedik donanmasının da Bizans kuvvetlerine katılmasıyla birlikte adayı kuşatma altına aldı. Ancak ihata istediği gibi gitmiyordu; zira Normanlar Korfu Kalesi'nin hâkim tepesine sahip olmanın vermiş olduğu ayrıcalıkla burayı rahatlıkla savunabiliyorlardı. Nitekim Korfu'daki avantajlı konumunu sürdüren Sicilya Kontu II. Roger (1130-1154), durumu fırsat bilerek karşı hücumla geçti. Göndermiş olduğu Norman filosu Bizans kıyılarından kuzeye giderek önce Çanakkale Boğazı'na (Hellespont) ardından İstanbul surlarına giderek Bizanslılara beklenmedik bir saldırı gerçekleştirdi. Ancak Malea Burnu'ndan dolaşarak geri dönen Norman donanması, Bizans ve Venedik donanmalarına yakalandılar. İmparator'un Korfu'daki mücadelesi 1149 yılının yaz aylarına dek sürerken buradaki Norman karargâhı kendilerini herhangi bir yardım almaksızın müdafaa etti. En nihayetinde Norman kumandanlarını ve birkaç subayı kendi hizmetine almayı başaran İmparator I. Manuel, adayı yeniden imparatorluk topraklarına katmakta muvaffak oldu ve Normanların kıskırtmış olduğu Macar ve Sırlara karşı düzenlediği seferin ardından 1149 Noel'inde İstanbul'a döndü.²²

Korfu'yu yeniden imparatorluk topraklarına katmasının ardından, Norman Krallığı'na karşı Alman Kralı III. Konrad ile plânlamış olduğu seferi yürürlüğe koymak isteyen I. Manuel, öncelikle ordusunun ve donanmasının bir bölümünü üs kurmaları amacıyla Ancona'ya gönderdi. İmparator'un emriyle yola çıkan Bizans kuvvetleri, Venediklilerin onları imparatorun emrine karşı çıkmaları hususunda kıskırtmalarının da etkisiyle Arnavutluk'taki Vjosa Nehri'nin ağzından ileriye gidemediler. Venedik'in bu sefere engel olma çabasının şüphesiz kendi çıkarlarına ters düşen bir yanı vardı; zira I. Manuel'in III. Konrad ile tesis ettiği ittifak Ancona'nın bir Bizans-Alman üssüne dönüşmesi ile birlikte kendi hâkimiyet alanlarının kısıtlanması anlamına geliyordu. Bununla birlikte Korfu kuşatması sırasında yaşanan nahoş hadise de aslında Bizans-Venedik ilişkilerinin eskisi gibi olmayacağını kanıtı niteliğindeydi. Kuşatma esnasında Venedik ve Bizans kuvvetlerinin karargâhlarını kurdukları pazar alanında kavga patlak vermiş ve bu kavga neredeyse bir muharebeye dönüşecekken Bizans kumandanının göndermiş olduğu koruma birliklerinin Venediklileri dağıtmasının ardından engellenebilmişti. İntikam peşinde olan Venedikliler, Eğriboz'dan gelen Bizanslı yük gemilerine saldırarak bunları ateşe verdiler. Ancak yaşananlar bununla da sınırlı kalmadı ve Venedikliler I. Manuel'in sancak gemisini ele geçirmeyi başarak İmparator'un buradaki altın sırmalı sancaklarını ve mor halılarını yağmaladılar. Hatta İmparator'un esmer tenli olmasından dolayı Habeşli bir siyahîyi güverteye çıkararak onu Bizans imparatoru ilân edecek kadar küstah ve saygısızca bir tavır sergilediler.²³ İmparator I. Manuel tanık olduğu bu hakaret

²² Ioannes Kinnamos, *Ioannes Kinnamos'un Historia'sı (1118-1176)*, s. 75-87; Niketas Khoniates, *O City of Byzantium, Annals of Niketas Choniates*, s. 43-89; Paul Magdalino, *The Empire of Manuel I Komnenos, 1143-1180*, s. 53-55; Donald M. Nicol, *Bizans ve Venedik Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 80-83; W. Heyd, *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, s. 215-217.

²³ Ioannes Kinnamos, *Ioannes Kinnamos'un Historia'sı (1118-1176)*, s. 76-79; Niketas Khoniates, *O City of Byzantium, Annals of Niketas Choniates*, s. 50-51; John Julius Norwich, *A History of Venice*, s. 97; Donald M. Nicol, *Bizans ve Venedik Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 83; W. Heyd, *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, s. 217; John Julius Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş Dönemi (MS 1082-1453)*, s. 110-111.

karşısında öfkelense de kuşkusuz seferin selâmeti için ses çıkarmadı ve yapılanlar görmezden gelinerek sefer kaldığı yerden devam etti. Dolayısıyla Korfu’da başlayan Bizans-Venedik gerilimi adanın ele geçirilmesinin ardından da devam etti. Belirtmekte fayda var ki, Bizans donanmasının 1150 yılında Adriyatik’te çıkan bir fırtına neticesinde hasar görmesinin ardından İstanbul’a dönmesi üzerine Ancona seferi yarım kaldı ve böylelikle olası bir Bizans-Venedik gerilimi daha önlenmiş oldu.

İmparator I. Manuel, İtalya’da Norman Krallığı’na karşı plânladığı seferi yürürlüğe koyma imkanını uzun bir süre kullanamadı. Zira Balkanlarda vuku bulan Sırp isyanı ve Macaristan’daki ayaklanmalarla uğraşmak zorundaydı. Bu esnada olaylar git gide İmparator’un aleyhinde geliyordu. 1152’de Alman İmparatoru III. Konrad’ın ölümü üzerine yerine geçen I. Friedrich Barbarossa (1155-1190), I. Manuel’i *Yunanlıların Kralı* olarak tanımlayarak kendisine denk görmemesi sebebiyle selefi döneminde kurulan Bizans-Alman ittifakının devam etmesi olanaksızdı. Ancak Sicilya Kralı II. Roger’nin ölümü İmparator I. Manuel’e uzun zamandır plânladığı İtalya seferi için istediği fırsatı verdi. Alman Kralı’nın desteği olmaksızın harekete geçen I. Manuel, 1155’te Ancona’ya bir Bizans filosu gönderdi ve böylelikle İtalya seferi başladı. Harekâtın başlangıcında Normanların aleyhinde ilerleyen Bizans kuvvetleri, Bari’yi geri alma başarısını gösterirken Apulia’nın büyük bir bölümü de Bizans birlikleri tarafından ele geçirildi. Fakat İtalya’da bu noktaya kadar yolunda giden Bizans ilerlemesi Norman Kralı I. William’ın (1154-1166) ordusunu Bizans’a karşı harekete geçirmesi üzerine tersine döndü ve 1156’da Bizans ordusu Brindisi’de mağlup edildi. Bununla birlikte 1157 yılında birliklerini Ancona’ya gönderen I. Friedrich Barbarossa, Bizans’ın İtalya’da yeniden hâkimiyet kurma hayallerini suya düşürdü. İtalya’daki başarısızlığın ardından Norman Kralı ile barış imzalayan İmparator I. Manuel, 1158 yılında yapılan bu anlaşmaya göre Norman liderin kraliyet unvanını ve Güney İtalya ve Sicilya’daki Norman hâkimiyetini tanımak durumunda kalarak birliklerini bu bölgelerden geri çekti.²⁴ Ancak ikili arasında yapılan anlaşmada dikkate değer en önemli unsur Alman Kralı I. Friedrich Barbarossa’ya karşı yapılan Bizans-Norman ittifakıydı. Alman Kralı’nın kendini Romalıların tek imparatoru olarak tanımlaması kuşkusuz Bizans’ın kabul edebileceği bir şey olmamakla birlikte İtalya’daki varlıklarını tehdit eden I. Friedrich’e karşı Bizans ile işbirliğine girmek Normanların da çıkarlarıyla örtüşmekteydi.

İmparator’un Normanlarla yaptığı ittifak Venedik açısından ziyadesiyle tedirgin edici bir adımdı. Çıkarları açısından Bizans’ın İtalya’da söz sahibi olmasını istemeyen Venedik, I. Friedrich ve I. William ile anlaşma yoluna gittiler. 1154 yılında Normanlarla yaptıkları anlaşma neticesinde Venedikli tüccarlar Güney İtalya ve Sicilya’da ticarî imtiyazlar elde etmiş ve Ragusa’dan (Dubrovnik) başlayarak Adriyatik’in kuzeyini Venedik sahası olarak kabul ettirmişlerdi.²⁵ Böylelikle olası bir Bizans-Alman ya da Bizans-Norman çatışmasında tarafsız bir pozisyon alacaklarını göstermiş olan Venedikliler, bağımsız bir politika izleyerek I. Manuel’in düşündüğünün aksine koşulsuz şartsız Bizans’a destek vermeyeceklerini gösterdiler. Kuşkusuz Venediklilerin bu adımlarına karşılık İmparator I. Manuel, çareyi İtalya’nın diğer önemli deniz-şehir devletleri olan Pisa ve Genova’ya yakınlaşmakta buldu. Pisalılar İmparator’un bu çabalarına pek ilgi göstermese de Cenevizliler 1155 yılında yapılan anlaşma neticesinde ilk kez İstanbul’da ticaret yapma imtiyazı elde ettiler.²⁶ İmparator bu

²⁴ Ioannes Kinnamos, *Ioannes Kinnamos’un Historia’sı (1118-1176)*, s. 79-93; Niketas Khoniates, *O City of Byzantium, Annals of Niketas Choniates*, s. 53-58; Donald M. Nicol, *Bizans ve Venedik Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 88-89; Georg Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 356-357; John Julius Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş Dönemi (MS 1082-1453)*, s. 115-122.

²⁵ Donald M. Nicol, *Bizans ve Venedik Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 89

²⁶ Donald M. Nicol, *Bizans ve Venedik Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 89; W. Heyd, *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, s. 220-221. İmparator I. Manuel’in Cenevizlilere tanıdığı ticarî ayrıcalıklar için bkz.: Gerald W.

imtiyazın karşılığında Cenevizlilerin imparatorluğun düşmanlarıyla anlaşma içerisine girmemelerini ve imparatorluk toprakları içerisinde ikamet eden Cenevizlilerin savaş zamanı Bizans'ı savunmak üzere askere alınmalarını talep ediyordu. Ancak I. Manuel'in bu hamlesi 1156 yılında Cenevizlilerin Sicilya kralı I. William ile yaptıkları bir ticaret anlaşması ile etkisini yitirdi. Zira Venedik, Pisa ve Genova gibi şehir devletlerinin başlıca önceliği ticaret ağlarını genişletmek olmakla birlikte alacakları ayrıcalıklara göre taraf değiştirmeleri her zaman olasılık dâhilindeydi.

Venedik ve Pisa'nın ardından 1155 yılındaki yapılan anlaşmaya dayanarak Cenevizliler de İstanbul'da kendilerine ait bir semt kazanmışlardı. Başkentte giderek etkinliğini artıran Lâtinlerin varlığı buradaki Bizanslılardan çok birbirleri arasındaki hoşnutsuzluğu tırmandırıyordu. 1160'lı yıllara gelindiğinde ise İstanbul'da sadece 300 kadar Cenevizli tüccar mevcutken bu sayı Pisalıları için yaklaşık 1.000 ve Venedikliler içinse 10.000'den fazlaydı.²⁷ Öyle ki bu vakte kadar imparatorluk genelinde böyle bir duruma rastlanılmadığı için bunlara "burgenses" adı verilmişti.²⁸ Sayılarının az olmasına karşın Cenevizlilerin buradaki varlığı ise Pisalıları bir hayli rahatsız ediyordu. Nitekim bu rahatsızlık 1162'de Pisalıların Ceneviz kolonisine saldırmasıyla eyleme geçti. Başlangıçta Cenevizliler tarafından geri püskürtülen Pisalıları, birkaç gün sonra Venedikli ve Bizanslılardan oluşan bir güruhun da desteğini alarak Ceneviz mallarını yağmaladılar ve hatta Otto Rufo'nun oğlu olan bir Ceneviz soylusunu katlettiler.²⁹ Böylece bu katliam İstanbul'da İtalyan tüccarlar arasında patlak veren ilk kavga olarak tarihe geçti. Kentteki huzuru ve istikrarı bozan bu hadise karşısında İmparator I. Manuel kayıtsız kalmayarak Cenevizli ve Pisalı tüccarları şehrin dışına çıkarttı. Venedikliler ise yaşananlara pek de dikkate değer bir katkıda bulunmadıkları için bu cezalandırmanın dışında kaldılar; fakat yaklaşık 10 yıl sonra İmparator'un gazabına bizatihi kendileri de uğrayacaklardı. 12 Mart 1171 tarihinde Bizans-Venedik ilişkilerinin tamamen değiştiği ve imparatorluğu geri dönülmez bir şekilde 1204 yılındaki Lâtin işgaliyle karşı karşıya kalmasına sebep olacak gelişmeleri izah etmeden önce iki devlet arasında giderek gün yüzüne çıkan hoşnutsuzluğu mercek altına almak gerekir. İmparator I. Aleksios Komnenos'un 1082'de Venediklilere vermiş olduğu imtiyazların üzerinden takriben bir asır geçmiş ve Venedikli tacirler bu ayrıcalıkların neticesinde başta İstanbul olmak üzere imparatorluğun dört bir yanına yerleşmişlerdi. XII. yüzyılın başlarında Venedik'in Bizans ile ticareti özel sermayenin mütevâzı yatırımlarıyla yürütülen öncü niteliğinde girişimlerden ibaret olmakla birlikte bir hayli istikrarsızdı. Ancak İmparator I. Manuel'in tahta çıktığı yıllardan itibaren Venediklilerin Bizans'la olan ticareti gittikçe daha örgütlü bir hâl alırken Venedik'e ait koloniler ve Bizans mülklerinde daha büyük yatırımlarla desteklenmeye başlanmıştı. Venedik'in Bizans topraklarındaki ticarî etkinliği giderek artmakla birlikte imparatorluğa ekonomik anlamda menfi yönde tesir etmeye başlamış; fakat bu etki Bizans iktisadı açısından tolere edilebilir düzeyde olmuştur. Diğer yandan imparatorluk genelinde Venediklilerin sayılarının giderek artması başta İstanbul olmak üzere Bizanslıları rahatsız etmeye başladı. Elde ettikleri ayrıcalıklar sayesinde giderek müreffeh bir hayat süren Venedikli tüccarlar, Bizanslıları hor görmeye başlamış bu küçümseme sadece şehir sakinleriyle sınırla kalmayarak *sebastos* rütbesi ile taltif edilmiş olan bürokratik kesime kadar yansımıştı. Nitekim Venediklilerin Bizanslılara karşı bu tutumu onların yasaları ve kuralları için de geçerliydi.

Day, "Manuel and the Genoese: A Reappraisal of Byzantine Commercial Policy in the Late Twelfth Century", *The Journal of Economic History*, Vol. 37, Issue. 2, 1977, s. 289-301.

²⁷ Donald M. Nicol, *Bizans ve Venedik Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 84-90; W. Heyd, *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, s. 224-240.

²⁸ Ioannes Kinnamos, *Ioannes Kinnamos'un Historia'sı (1118-1176)*, s. 202; Donald M. Nicol, *Bizans ve Venedik Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 85; W. Heyd, *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, s. 218.

²⁹ Donald M. Nicol, *Bizans ve Venedik Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 90; W. Heyd, *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, s. 222-223.

Yapılan anlaşma gereği Bizans yasalarına tabi olmaları ve hukukî meselelerde Bizans yargıçları tarafından yargılanmaları gereken Venedikliler, kendi yargıç ve kendi yasalarına tabi olmak istiyorlardı. Bununla birlikte imparator tarafından bunlara bahşedilen semt dışında yaşamaları ve mülk edinmeleri yasak olmasına rağmen Venedikli tacirler farklı yerlerde ikamet ediyor ve hatta bazıları Bizanslı kadınlarla birlikte yaşıyorlardı.³⁰ Dolayısıyla Venediklilerin bu tarz tutumları sosyo-kültürel açıdan Bizans ile olan ilişkilerine zarar veriyordu. İkili münasebetlerin giderek kötü bir hâl almasında elbette ki siyasî çıkar çatışmalarının da rolü büyüktü. 1167 yılına gelindiğinde ise İmparator I. Manuel Macarlara karşı büyük bir zafer elde etti ve Macar Kralı III. Istvan (1162-1172), Dalmaçya ve Hırvatistan üzerindeki tüm toprak taleplerinden vazgeçerek buralarda Bizans hâkimiyetini kabul etti. Balkanlarda ve Adriyatik kıyılarında Macar tehlikesinin ortadan kalkmasıyla birlikte bu bölgede etkinliğini artıran Bizans'ın varlığı şüphesiz Venedik'in isteyeceği bir durum değildi. Yaklaşık bir asırdır Adriyatik Denizi'ndeki hâkimiyet alanlarının kısıtlanmaması adına Normanlara karşı Bizans'ı destekleyen Venedik, Macarlara karşı da Bizans'a yardım ediyordu. Fakat bu iki tehlikenin ortadan kalkmasıyla birlikte Bizans'ın doğrudan bu bölgelerde hâkimiyet kurma düşüncesi bile Venedik açısından kabul edilemez bir durumdu. Nitekim bu rahatsızlığını dile getirmekten çekinmeyen Doge, 1167 yılının Aralık ayında eski düşmanı Macaristan ile ilişkileri düzeltmek adına Macarlar ile iş birliğine giderek iki oğlunu Macar prenseslerle evlenmesi hususunda anlaştı. Doge'un atmış olduğu bu adımın anlamı kuşkusuz Dalmaçya kıyılarındaki siyasî durumun Venedik çıkarlarına uygun bir şekilde değişmesi ve Bizans'a karşı Macaristan'ın desteklenmesiydi.³¹ Venedik'in attığı bu adım iki devlet arasında patlak verecek mücadele silsilesinin başlangıcı oldu.

İmparator I. Manuel, Macaristan seferi dönüşünde Astaforte adında bir Yahudi'yi yanında İstanbul'a getirdi ve iktisadî bilgisiyle nam salmış olan bu kişi, imparatorluğun geneline yayılmış olan Lâtin tüccarlara ağır vergiler koyarak mâlî rüştünü ispatladı. İmparator, ardında vasiyetnâme bırakmadan ölen Lâtinlerin mallarına el koymak istemiş ve bu arzusunu yerine getirmesi için Astaforte'yi görevlendirmişti.³² Nitekim İmparator'un bu isteğini türlü işgüzarlıklarla Lâtinlerden arda kalan malları müsadere etti. Ayrıca bununla da yetinmeyen İmparator, Venedik'in imparatorluk aleyhinde yürüttüğü politikaya karşı 1170'te Cenevizlilere ticaret hakkı ve İstanbul'da kendilerine tahsis edilmiş bir semt vereceğine dair bir ferman yayınlarken, Temmuz ayında ise bu hakkı Pisalılara da verdi. İstanbul'daki ticarî ayrıcalıklarını Cenevizli ve Pisalı tüccarlarla paylaşmak istemeyen Venedikliler bu karar karşısında hiç hoşnut olmadılar ve Ceneviz semtine saldırarak binalarını temellerine kadar yıktılar.³³

Venediklilerin göstermiş olduğu mümted küstahlığa karşı harekete geçen İmparator, bunları adalet mahkemesine çağırarak, Cenevizlilerin evlerini yeniden inşa etmelerini ve

³⁰ Ioannes Kinnamos, *Ioannes Kinnamos'un Historia'sı (1118-1176)*, s. 200-205; Donald M. Nicol, *Bizans ve Venedik Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 88; W. Heyd, *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, s. 217; John Julius Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş Dönemi (MS 1082-1453)*, s. 130-131.

³¹ John Julius Norwich, *A History of Venice*, s. 104; Donald M. Nicol, *Bizans ve Venedik Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 91; Georg Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 359-361; John Julius Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş Dönemi (MS 1082-1453)*, s. 130-131; Timothy E. Gregory, *Bizans Tarihi*, s. 307.

³² W. Heyd, *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, s. 219.

³³ Ioannes Kinnamos, *Ioannes Kinnamos'un Historia'sı (1118-1176)*, s. 200-202; Warren Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s. 648; Donald M. Nicol, *Bizans ve Venedik Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 91-92; W. Heyd, *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, s. 235-237; John Julius Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş Dönemi (MS 1082-1453)*, s. 131; Horatio Brown, "The Venetians and the Venetian Quarter in Constantinople to the Close of the Twelfth Century", s. 68-88; Gerald W. Day, "Manuel and the Genoese: A Reappraisal of Byzantine Commercial Policy in the Late Twelfth Century", s. 289-301; Thomas F. Madden, "Venice and Constantinople in 1171 and 1172: Enrico Dandolo's Attitudes Towards Byzantium", *Mediterranean Historical Review*, Vol. 8, Issue. 2, 1993, s. 166-185.

yağmaladıkları her şeyi geri vermelerini emretti. Ancak Venedikliler I. Manuel'in bu emrini görmezden gelerek tıpkı selefi II. Ioannes'e yaptıkları gibi Bizans'a karşı saldırıda bulunmakla imparatorluğu tehdit ettiler. Venediklilerin göstermiş oldukları bu saygısız ve pervasız tutumları ise İmparator'un sabrını taşıran son damla oldu. Venediklileri cezalandırma gayesiyle harekete geçen İmparator, bunlara imparatorluk genelinde darbe vuracağı gizli bir plân hazırladı. Plânını yürürlüğe koymadan önce imparatorluğun her yerine mektuplar yolladı ve idarecilere Venediklileri hangi dakikada yakalayacakları bir talimat verdi. Belirlenen gün olan 12 Mart 1171'de, I. Manuel'in plânı imparatorluğun dört bir yanında uygulamaya konuldu. Başta İstanbul olmak üzere imparatorluk genelinde tüm Venedikliler aynı anda yakalandı. Yakalanan Venedikli sayısı sadece İstanbul'da 10.000 kişiden fazlaydı. Tutuklanan kişi sayısı o kadar fazlaydı ki tüm hapishaneler dolup taşı ve arda kalanlar manastırlara kapatıldı. Nitekim kalabalığın çok büyük olmasından dolayı bazıları kefarete ödeyerek şartlı olarak salındılar. İmparatorun başlatmış olduğu bu Venedikli avından sadece Halmyros'ta (Alymro) kaçmayı başarabilenler oldu. Yaklaşık 20 Venedik gemisi kaçıp lagünlere döndüler ve başlarından geçen talihsiz olayı burada yoldaşlarına aktardılar.³⁴ Bunun yanı sıra hapishaneden kefarete karşılığında çıkmış olan zenginliğiyle nam salmış Romano Mairano, zamanında Bizans'a muazzam büyüklükte bir gemi satmıştı. Kinnamos'un aktardığına göre; bu büyüklükte bir gemi daha önce İstanbul Limanı'nda görülmemişti. Geminin bakımı için I. Manuel Komnenos tarafından görevlendirilen Romano, yurttaşlarını kurtarmak gayesiyle Venedik'e yelken açmak için bir plân yaptı. Ancak bir Bizans devriyesi bunları fark edince Çanakkale Boğazı'nın yakınlarında bunları yakalayıp üzerlerine Grek Ateşi püskürttü. Bizans donanmasının usullerini çok iyi bilen Venedikliler, sirkeye batırdıkları bezlerle geminin her yerini bunlarla sarıp Grek Ateşi'ni etkisiz hâle getirdiler.³⁵ Nihayetinde Bizans donanmasını atlatmakta muvaffak olan Romano öncülüğündeki Venedik gemisi Akkâ'ya ulaşarak kaçmayı başardı.

Olayların Venedik'te uyandırdığı yankı şüphesiz çok büyük oldu. Kendilerini oyuna getiren İmparator'a karşı intikam ateşiyle yanıp tutuşan Doge Vitale Michiel derhâl bir donanma hazırlanması için çalışmaları başlattı. Yaklaşık 100 gün boyunca durmadan çalışan Venedikli tersane işçileri Eylül ayı sonunda 100 kadirge ve 20 tane nakil gemisinden oluşan bir donanmayı bitirdiler. Bizzat Doge Vitale Michiel (1156-1172) komutasında yola çıkan Venedik filosu, tıpkı II. Ioannes Komnenos'a karşı yürütülen seferde olduğu gibi I. Manuel Komnenos'u da böylelikle sindirebileceklerini düşünüyordu. Öncelikle Dalmaçya kıyılarındaki şehirleri alan Venedik donanması Zadar ve diğer kentlere boyun eğdirdikten sonra Ragusa'yı hedef olarak seçti. Uzun süren kuşatmanın ardından zorlu da olsa burayı da ele geçiren Venedik filosu ardından Eğriboz'a hareket edip adanın başkenti olan Halkis'e hücum etti. Doge kuşkusuz İmparator'un sessizliğinden çekinmişti ve buradan iki elçisini I. Manuel ile görüşmek üzere İstanbul'a gönderdi ve kendisi de donanmasıyla birlikte Sakız Adası'na yelken açtı. Kış Sakız'da geçiren Venedik filosu aynı zamanda burayı korsan faaliyetleri düzenlemek için bir üs olarak kullanıyordu. Venediklilerin nasıl tasarrufla bulunacaklarını önceden sezmiş olan İmparator, buraya casusluk etmek üzere adamlarını

³⁴ Ioannes Kinnamos, *Ioannes Kinnamos'un Historia'sı* (1118-1176), s. 202-203; Niketas Khoniates, *O City of Byzantium, Annals of Niketas Choniates*, s. 97-99; Paul Magdalino, *The Empire of Manuel I Komnenos, 1143-1180*, s. 93-95; Warren Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s. 648; Donald M. Nicol, *Bizans ve Venedik Diplomatiği ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 91-92; W. Heyd, *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, s. 237-247; Georg Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 160-161; Thomas F. Madden, *Venice A New History*, s. 77-84; John Julius Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş Dönemi (MS 1082-1453)*, s. 131-134; Horatio Brown, "The Venetians and the Venetian Quarter in Constantinople to the Close of the Twelfth Century", s. 68-88; Gerald W. Day, "Manuel and the Genoese: A Reappraisal of Byzantine Commercial Policy in the Late Twelfth Century", s. 289-301; Thomas F. Madden, "Venice and Constantinople in 1171 and 1172: Enrico Dandolo's Attitudes Towards Byzantium", s. 166-185.

³⁵ Ioannes Kinnamos, *Ioannes Kinnamos'un Historia'sı* (1118-1176), s. 202-203.

göndermişti ve hatta o, Doge'un gönderdiği elçileri bir türlü huzuruna kabul etmiyordu. Bölgede bulunan Bizans yetkilisi Doge Vitale Michiel'e İmparator ile müzakereleri başlatmak için bir elçi heyetinin daha İstanbul'a gönderilmesini tavsiye etmişti. Tüm bunların İmparator'un bir oyalama taktiğinden habersiz olan Doge, iki Venedik elçisini yanlarında Grekçe bilen Filippo Greco ile birlikte başkente yolladı. Bu esnada kışı Sakız'da geçiren Venedik donanması için ise vaziyet pek parlak görünmüyordu; zira karagâhta veba salgını başlamış Venedikli asker ve denizciler salgından kırılıyordu. Ayrıca İmparator'un yöredeki suları ve şarapları zehirlediği de zikredilir hâle gelmişti. İmparator'un ölüm sessizliği işe yaradı ve Venedik filosu Panagia Adası'na yelken açıp buraya da salgını beraberinde götürdü. İstanbul'dan dönen ikinci elçilik heyeti de eli boş döndü ve Bizanslı bir subayın tavsiyesiyle üçüncü bir heyet gönderilmesine karar verildi. Gidenler arasında sonradan doge seçilecek Enrico Dandolo da bulunmaktaydı. İmparator artık Venedik ordusu ve donanmasının vebadan kırıldığı hususunda haberdardı ve onları oyaladıkça her şeyin kendi lehinde işlediğini biliyordu. Doge, Panagia'dan yelken açmasının ardından önce Midilli'ye (Lesbos) ardından İskiri'ye (Skyros) demirledi. Aslında amacı İstanbul'a yakın olan Limni'ye (Lemnos) demir atmak olsa da mürettebatın sabrı taşıp onu Venedik'e dönme konusunda zorlayınca almak zorunda kaldığı bu karar Doge Vitale Michiel'in sonunu getirmişti. Zira Mayıs 1172'de ülkesine mağlup bir yönetici sıfatıyla dönen Doge, halk tarafından hoşnutsuzlukla karşılanmış ve de üstüne veba salgını da beraberinde getirmesi kendisine karşı olan nefrete tuz biber olmuştu. Bunun neticesinde ise Doge, Venedik sokaklarında halk tarafından feci bir şekilde katledildi.³⁶

İmparator I. Manuel, yaşanan tüm bu gelişmelerden son derece memnundu. Venediklileri bir Bizans kurnazlığıyla oyalamış ve veba salgınının da yardımıyla onlara bir ders vermişti. Kinnamos'un aktardığına göre; İmparator, Doge Vitale Michiel'e yaptığı cüretkârlığı üzerine bir mesaj göndermişti:

“Uzun zamandan bu yana milletiniz yapılması gerekenler konusunda büyük cehalet gösterdi. Zira önceleri göçmenler olarak Bizans Devleti'ne akın akın döküldüğünüzde gerçekten sefalet içinde yüzüyordunuz, ama Bizans halkını aşırı derecede aşağıladınız. Onları düşmanlarıyla kapıştırmak için büyük bir ihanet arzusu içindeydiniz. Şimdiki durumunuzun nasıl olduğunu ayrıntılı şekilde sayıp dökmek lüzumsuz bir iştir. Yaptıklarınız fark edilince onların ülkesinden derhâl sürülüp atıldınız. Aşırı kibirle onlarla mücadelenin eşit şartlar altında olacağını düşündünüz. Sahip olduğunuz isme eskiden bile layık değildiniz, ama şimdi Bizanslılar sayesinde iyi tanınır oldunuz. Fakat yine de kudret bakımından Bizanslılarla mukayese edilemezsiniz. Bunu hayal etmekle her bakımdan kahkahalarla alaya maruz kaldınız. Nasıl olabilir? Bizanslılarla milletlerin en seçkin olanları bile nerede olursa olsun cezasız kalacak bir savaşa cüret edebilir!”³⁷

Venedikliler, İmparator'a karşı büyük bir donanma ile sefere çıkacak durumda olmadıklarından bu andan itibaren Akdeniz'de sadece korsanlık faaliyetleriyle yetinmek zorunda kaldılar.

Vitale Michiel'in katledilmesinden sonra yerine gelen doge, Sebastiano Ziani (1172-1178) Mayıs ayında seçildi. Yeni Doge, İmparator'a karşı yeni bir donanma hazırlayarak saldırıya geçmenin selâmeti açısından pek de iyi olmayacağını bilincindeydi. Zira Venedik doğudaki en büyük pazarını kaybediyordu ve yurttaşlarının İstanbul'daki tüm varlıklarına el konulmuştu. Doğu Akdeniz kıyılarındaki Hristiyan kentleri ve Mısır'daki Müslümanlarla olan ticaretleri sekteye uğramadan devam ediyordu; ancak hiçbir Bizans topraklarındaki

³⁶ Ioannes Kinnamos, *Ioannes Kinnamos'un Historia'sı (1118-1176)*, s. 200-207; Niketas Khoniates, *O City of Byzantium, Annals of Niketas Choniates*, s. 97-99; Donald M. Nicol, *Bizans ve Venedik Diplomatiği ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 94-95; W. Heyd, *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, s. 237-247; Thomas F. Madden, *Venice A New History*, s. 77-84; Thomas F. Madden, “Venice and Constantinople in 1171 and 1172: Enrico Dandolo's Attitudes Towards Byzantium”, s. 166-185.

³⁷ Ioannes Kinnamos, *Ioannes Kinnamos'un Historia'sı (1118-1176)*, s. 204-205.

ticaret hacmi ve tekelleri kadar kıymetli değildi. İmparatorla müzakerelerin başlaması için daha akıllıca bir yol seçen Doge, öncelikle Balkanlarda Sırları göndermiş olduğu ajanları sayesinde isyan etmeleri için kışkırttı ve ardından 1173'te I. Friedrich Barbarossa'nın adeta bir Bizans vassalı konumunda olan Ancona'ya karşı düzenlediği sefer için Venedik filolarını gönderdi. Kuşkusuz Doge'un amacı imparatorluğun diplomatik ve siyasî hareket alanını kısıtlayarak I. Manuel'i Venedik'e tekrar muhtaç etmektir. Bununla birlikte İmparator Venedik'e hiçbir şekilde yanaşmıyordu. Venedik Doge'nun en son İstanbul'a gönderdiği iki elçinin de eli boş dönmesi üzerine artık beklemeye dayanacak gücü olmayan Sebastiano Ziani, 1175 yılında Sicilya Kralı II. William (1166-1189) ile yapmış olduğu ticaret anlaşmasının yenilenmesi hususunda görüşmelere başladı. Yapılan müzakereler sonucu Doge en az 25 yıl sürecek bir barış anlaşması ve Norman topraklarında bir dizi ticarî ayrıcalık hususunda Sicilya Kralı ile mutabık kaldı.³⁸ Anlaşmanın ardından ise Venedik'te bulunan Bizans elçileri İstanbul'a geri gönderildi. Venedik'in mesajı açıktı. İmparatorluk İtalya politikasında tamamen yalnız kalmıştı ve İmparator'un işleri kendi lehine çevirmesi zor görünüyordu. Diğer yandan Cenevizliler hasarlarının giderilmesi ve tazminat konusunda sürekli İmparator'a baskı uyguluyorlardı. I. Manuel artık Venedik'e karşı olan tavrını değiştirmek zorunda olduğunu düşünmeye başladı; ancak durumu kendi lehine değiştirmek için yeni bir anlaşma ya da Venedik'e imtiyazı onaylayan bir ferman çıkarmak gibi bir niyeti de yoktu. Bunun için İmparator öncelikle tüccarların Bizans'a dönmelerini sağlayacak açık bir kapı bıraktı. Nitekim bu doğrultuda hepsi olmasa da hapishanelerde alıkonmuş Venedikliler yavaş yavaş salıverildiler ve bunlara hakları iade edildi.³⁹

1171'de başlayan olaylar silsilesi nihayetinde tatlıya bağlanmış ve Venedikliler *burgenses* sınıfına dâhil edildikleri haklarına yeniden kavuşmuşlardı. Ancak Bizans ve Venedik arasındaki münasebet yüzyıllar öncesinden başlayan bir müttefiklik veya dostluktan çok farklıydı. İki devlet arasındaki güven ilişkisi temelinden sarsılmış ve karşılıklı bastırılan nefret çeyrek asır sonra büyük bir felâkete sebebiyet verecekti. İmparator I. Manuel 24 Eylül 1180'de hayata gözlerini yumdu. İmparatorun İstanbul'da giderek sayıları artan Lâtin kökenli tacirlere ve bunlar arasında özellikle Venediklilere karşı girdiği hasmane tutum imparatorluğun bizzat Lâtinler tarafından işgâl edilmesiyle sonuçlandı. Her ne kadar Bizanslılar Venediklileri kendilerine bağlı bir hizmetkâr olarak görmüş olsalar bile imparatorluk genelinde gittikçe zenginleşen *burgenses* sınıfının Bizanslılara tepeden baktığı çok açıktır. İmparatorla anlaşmak için elçi heyetinde olan ve gelecekte Venedik doge'u seçilecek Enrico Dandolo'nun İstanbul'da çıkan bir kavga sonucu gözlerini kaybetmesi ve tüm bunlardan İmparator'u sorumlu tutması, 1204 arifesinde yeniden gün yüzüne çıkacak ve İstanbul'un Lâtin işgaliyle neticelenecektir.

Sonuç

İmparator Büyük İustinianos döneminde VI. yüzyılda Bizans hâkimiyetine giren Venedik şehri başlangıçta İtalya üzerinde gerçekleşen barbar saldırı ve işgâl hareketlerinden kaçan halkın sığındığı bir yerdi. Ancak Lombardların istilâsının kalıcı bir hâl almasından sonra lagünlerdeki yerleşim kalıcı olarak Akdeniz'in en büyük ticarî kolonilerine ve donanmasına sahip Venedik şehri kurulmuş oldu. Başlangıçta imparatorluğun sadık hizmetkârları olan lagün sakinleri imparatorluğun İtalya üzerindeki hâkimiyetini kaybetmesinden sonra doge adı verilen kendi yöneticilerini seçmeye başlayarak daha otonom bir yapıya büründüler.

³⁸ Ioannes Kinnamos, *Ioannes Kinnamos'un Historia'sı (1118-1176)*, s. 200-207; Niketas Khoniates, *O City of Byzantium, Annals of Niketas Choniates*, s. 98; Paul Magdalino; *The Empire of Manuel I Komnenos, 1143-1180*, s. 94; Donald M. Nicol, *Bizans ve Venedik Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 95-98; W. Heyd, *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, s. 239-240; Thomas F. Madden, *Venice A New History*, s. 77-84.

³⁹ Niketas Khoniates, *O City of Byzantium, Annals of Niketas Choniates*, s. 98; Donald M. Nicol, *Bizans ve Venedik Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 96.

İmparatorluğun Adriyatik ve İtalya'daki çıkarlarını koruma hususunda başvurdukları yegâne müttefik olan Venedik, yüzyıllar boyunca gerek Arap istilâlarına gerekse Norman istilâlarına karşı Bizans ile ortak hareket ettiler. Ancak 1081'de İmparator I. Aleksios Komnenos devrinde imparatorluktan elde ettikleri geniş ticarî imtiyazlar ve Haçlı Seferleri'nde etkin bir rol oynayarak buralardan da pazar yeri ve ticaret yapma hakkını elde eden Venedikliler, Akdeniz'in en önemli ticarî ve donanma gücüne sahip oldular. 1082 yılında elde ettikleri ticarî ayrıcalıklar neticesinde imparatorluk genelinde giderek sayılarının artması ve ekonomik etkinliklerini genişletmeleri sebebiyle önce Bizans sakinleri daha sonra bürokratik sınıfa kadar büyük bir kesim tarafından hoşnutsuzlukla karşılandılar. Zira bu rahatsızlığın sebebi sadece çekememezlik olmamakla birlikte Venediklilerin Bizans'a karşı takındıkları aşağılayıcı tutumlarının da etkisi vardı. Nitekim İmparator II. İoannes'in babasının vermiş olduğu imtiyaz fermanını yenilememesi iki devlet arasındaki çıkar çatışmalarının en büyüğü olarak gün yüzüne çıktı ve İmparator'u hizaya getirmek isteyen Venedik önemli Bizans kentleri yağmalamaktan çekinmedi. İmparator'un çaresizlikle bunlara verilmiş olan ayrıcalıkları yenilemesi sonucunda giderek küstahlaşan Venedikliler, sadece ticarî çıkarlarından ziyade bölgedeki siyasî hedefleri doğrultusunda da imparatorluğun aleyhinde adım atmaktan geri durmadılar. Nihayetinde İmparator I. Manuel Komnenos'un bunlara karşı giriştiği 1171 yılındaki komplo sonucunda ikili ilişkiler geri dönüşü olmayan bir çıkmaza girdi. Nitekim Bizans İmparatoru'nun hazırlamış olduğu plân öyle düzenli bir şekilde sahneye konuldu ki Venedikliler her ne kadar imparatorluk ile ilişkilerini eski düzeye getirmek için tali yolları denemiş olsalar bile İmparator'un sahip olduğu basiret ve sistematik bir şekilde hareket etmesi sebebiyle kendilerine ticaret alanı olarak Normanların sahasını seçmek zorunda kaldılar. Nitekim bu süreçte doğudaki en büyük ticarî pasta Pisa ve Cenovalılar tarafından paylaşılmakta idi. Venedik'in yüzyıllardır sürdürdüğü en büyük ve etkin ticaret ağını geri kazanması ancak yine İmparator'un lütfu ile olmuş, bu zaman zarfında yaşananlar ise 1204'teki İstanbul kuşatması ile gün yüzüne çıkmıştır.

Kaynakça

- ALTAN, Ebru, *İkinci Haçlı Seferi (1147-1148)*, TTK, Ankara 2003.
- ANGOLD, Michael, *The Byzantine Empire, 1205-1204*, Longman Limited, London 1984.
- BROWN, Horatio F., "The Venetians and the Venetian Quarter in Constantinople to the Close of the Twelfth Century", *The Journal of Hellenic Studies*, Vol. 40, 1920, s. 68-88.
- CUTLER, Anthony, "Iconoclasm", *The Oxford Dictionary of Byzantium*, II, Oxford University Press, New York & Oxford 1991, s. 975-977.
- DAY, Gerald W., "Manuel and the Genoese: A Reappraisal of Byzantine Commercial Policy in the Late Twelfth Century", *The Journal of Economic History*, Vol. 37, Issue. 2, 1977, s. 289-301.
- DIEHL, Charles, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, Çev. Selim Sezer, İnkılâp Yayınları, İstanbul 2018.
- FERRARO, Joanne M., *Venice History of the Floating City*, Cambridge University Press, New York 2012.
- GREGORY, Timothy E., *Bizans Tarihi*, Çev. Esra Ermert, YKY, İstanbul 2018.
- HEYD, W., *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, Çev. Enver Ziya Karal, TTK, Ankara 2000.
- KAZHDAN, Alexander, "Exarchate", *The Oxford Dictionary of Byzantium*, II, Oxford University Press, New York & Oxford 1991, s. 767.
- KHONIATES, Niketas, *O City of Byzantium, Annals of Niketas Choniates*, Trans. Harry J. Magoulias, Wayne State University Press, Detroit 1984.
- KINNAMOS, Ioannes, *Ioannes Kinnamos'un Historia'sı (1118-1176)*, Çev. Işın Demirkent, TTK, Ankara 2001.

LEE, Jung Hye, *Bizans Siyasi ve Sosyal Tarihinde Tasvir Kırıcılık (İkonoklazma) Hareketinin Başlangıç Dönemi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2004.

MADDEN, Thomas F., “Venice and Constantinople in 1171 and 1172: Enrico Dandolo's Attitudes Towards Byzantium”, *Mediterranean Historical Review*, Vol. 8, Issue. 2, 1993, s. 166-185.

MADDEN, Thomas F., *Venice A New History*, Penguin Group, New York 2012.

MAGDALINO, Paul, *The Empire of Manuel I Komnenos, 1143-1180*, Cambridge University Press, Cambridge 1993.

NICOL, Donald M., *Bizans ve Venedik Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, Çev. Gül Çağalı Güven, Sabancı Üniversitesi Yayınevi, İstanbul 2000.

NORWICH, John Julius, *A History of Venice*, Penguin Group, New York 1989.

NORWICH, John Julius, *Bizans Erken Dönem (MS 323-802)*, Çev. Hamide Koyukan, Kabalcı Yayıncılık, İstanbul 2013.

NORWICH, John Julius, *Bizans Gerileme ve Çöküş Dönemi (MS 1082-1453)*, Çev. Selen Hırçın Riegel, Kabalcı Yayıncılık, İstanbul 2013.

OSTROGORSKY, Georg, *Bizans Devleti Tarihi*, Çev. Fikret Işıltan, TTK, Ankara 2011.

ÖZTÜRK, Murat, *Fâtımîler'in Deniz Gücü ve Akdeniz Hâkimiyeti*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2012.

SEVİM, Onur, *Bizans İmparatoru I. Aleksios Döneminde Bizans-Batı İlişkileri (1181-1118)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019.

TAFEL, G. L. F. - G. M. Thomas, *Urkunden zur älteren Handels-und Staatsgeschichte der Republik Venedig mit besonderen Beziehungen auf Byzanz und die Levante*, Wien 1856.

TREADGOLD, Warren, *A History of the Byzantine State and Society*, Stanford University Press, California 1997.

VASILIEV, Alexander A., *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, Çev. Tevabil Alkaç, Alfa Yayınları, İstanbul 2015.